

HENRYK SKÓRNICKI, IRENEUSZ GRADKA
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Radomiu

TECHNOLOGICZNO-EKONOMICZNE ASPEKTY WDRAŻANIA PRODUKCJI EKOLOGICZNEJ W WYBRANYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH CZ. I

1. Wstęp

W opracowaniu dokonano analizy danych opartych na wynikach uzyskanych ze 117 gospodarstw ekologicznych 2007 roku, 104 gospodarstw z roku 2005 i 116 gospodarstw z roku 2006. Wykorzystano dane z gospodarstw zebrane w „Zeszytach ekologicznych”, które były prowadzone w gospodarstwach ekologicznych na terenie całego kraju przy współpracy doradców Ośrodków Doradztwa Rolniczego.

Głównym celem opracowania jest ocena wyników gospodarowania na przestrzeni analizowanych lat w wybranych gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikaty, a także porównanie metod zarządzania i sposobu funkcjonowania gospodarstwa ekologicznego z gospodarstwem konwencjonalnym oraz pokazanie zaistniałych różnic i występujących podobieństw między nimi.

Coroczne wyniki analizy mogą być wykorzystywane w działalności doradczej przy rozwiązywaniu problemów z jakimi borykają się gospodarstwa ekologiczne, mogą one także pomóc w dostosowywaniu doradztwa do potrzeb obejmujących ekologiczne technologie produkcji, marketing, analizę kosztów produkcji i promocję gospodarstw.

Liczba analizowanych gospodarstw w poszczególnych latach uległa stosunkowo niewielkim zmianom. W 2006 roku zwiększono zakres ilościowy analizy o 12 gospodarstw, natomiast w roku 2007 poszerzono analizę o 3 gospodarstwa z województwa wielkopolskiego, a 2 gospodarstwa z województwa lubelskiego zostały wycofane z analizy. Taka względna stałość pozwala na wysuwanie bardziej konkretnych wniosków w dłuższym okresie czasu, co znacznie uwiarygodnia i obiektywizuje uzyskane wyniki.

Liczby „Zeszytów” prowadzonych w latach 2005–2007 w wybranych gospodarstwach w poszczególnych województwach przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Liczba prowadzonych „Zeszytów” wg województw w latach 2005 - 2007

Lp.	Województwo	2005	2006	2007
1.	Dolnośląskie	3	4	4
2.	Kujawsko-Pomorskie	11	10	10
3.	Lubelskie	19	18	16
4.	Lubuskie	2	2	2
5.	Łódzkie	8	8	8
6.	Małopolskie	5	5	5
7.	Mazowieckie	16	19	19
8.	Podkarpackie	3	3	3
9.	Podlaskie	9	12	12
10.	Pomorskie	5	5	5
11.	Świętokrzyskie	17	22	22
12.	Opolskie	0	2	2
13.	Zachodniopomorskie	6	6	6
14.	Wielkopolskie	0	0	3
Razem		104	116	117

Źródło: Obliczenia własne.

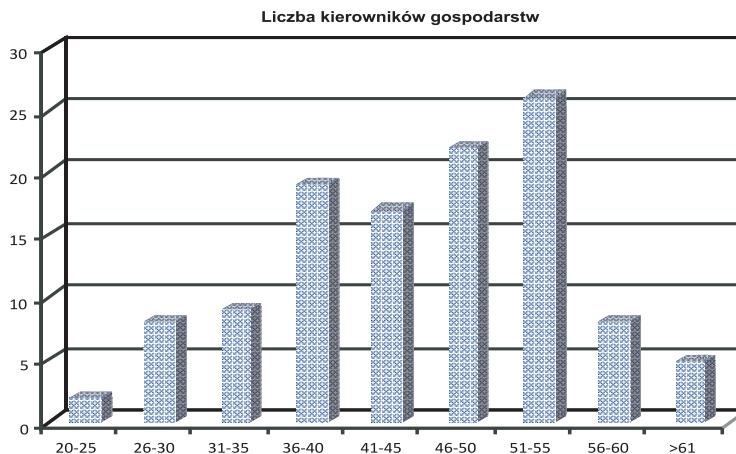
2. Ogólne informacje o gospodarstwach

Informacje obejmowały m.in. wiek i wykształcenie kierownika gospodarstwa, liczbę osób zatrudnionych w gospodarstwie, powierzchnię gospodarstwa.

2.1. Wiek rolników kierujących gospodarstwami

Rysunek 1

Przedziały wiekowe kierowników gospodarstw

Źródło: Obliczenia własne.

Stwierdzono, że średni wiek kierujących gospodarstwami ekologicznymi wynosił 45,09 lat. Mediana wyniosła 46 lat (Rysunek 1). Największa liczba kierujących gospodarstwami to ludzie w wieku ponad średnim. Młodych kierowników (do 30 lat) było 7,7%, zaś starszych (powyżej 60 lat) było 3,5%. Blisko 57% stanowiła grupa w przedziale wiekowym 41-55 lat.

2.2. Wykształcenie kierujących gospodarstwami

Celem analizy było sprawdzenie poziomu wykształcenia i jego przydatności do prowadzenia gospodarstwa ekologicznego. Zakładać należy, że najbardziej przydatne jest wykształcenie rolnicze średnie i wyższe – w tej grupie znalazło się 32% kierujących gospodarstwami. Jeśli uznać, że minimum potrzebne do prowadzenia gospodarstwa to wykształcenie zawodowe rolnicze, to w grupie tej znalazło się 76% kierowników gospodarstw. Wykształcenie kierunkowe rolnicze posiadało 45% kierowników; wykształcenie na poziomie średnim i wyższym 64%, w tym ponad 1/3 rolnicze. W porównaniu do wykształcenia rolników ogółem w Polsce (GUS 2007), zwraca uwagę wysoki wskaźnik wykształcenia na poziomie wyższym kierowników prowadzących analizowane gospodarstwa ekologiczne tj. 11%, w porównaniu do kraju 7%. Powyżej średniej krajowej kształtuje się też wskaźnik wykształcenia na poziomie średnim i zasadniczym rolniczym. W porównaniu z analizami z lat ubiegłych nie widać znaczących różnic.

Wskazuje to jednak, że zainteresowanie ekologicznym systemem gospodarowania wykazują rolnicy o wyższym poziomie wiedzy, z reguły potrafiący analizować i oceniać oraz wykorzystywać wiedzę swoją i doradców.

2.3. Zasoby siły roboczej w gospodarstwach

Mała liczba analizowanych gospodarstw w niektórych województwach (np. lubuskie, podkarpackie, opolskie, dolnośląskie, wielkopolskie) nie pozwala na rzetelną ocenę wykorzystania siły roboczej w gospodarstwach w tych województwach. W 117 gospodarstwach pracowało ogółem 221 pełnozatrudnionych¹, co daje 1,89 pracownika na gospodarstwo. W przeliczeniu na 100 ha UR dało to 7,11 pełnozatrudnionego (w porównaniu do ubiegłorocznych badań, gdzie wskaźnik wyniósł 7,9 jest to blisko 10% mniej, w roku 2005 wskaźnik był na poziomie 8,4). Zasoby własnej siły roboczej były więc stosunkowo duże. Najmniejsze zasoby siły roboczej miały duże gospodarstwa z województw pomorskiego i zachodniopomorskiego. Największe zasoby siły roboczej wystąpiły w gospodarstwach województw: świętokrzyskiego, mazowieckiego, opolskiego, małopolskiego i łódzkiego.

2.4. Użytkowanie gruntów

Średnia wielkość gospodarstwa w analizowanej próbie wyniosła 26,59 ha (2006 rok - 25,04 ha). Największą powierzchnię miały gospodarstwa w województwach

¹ pełnozatrudniony to pracujący w gospodarstwie 2080 godzin w roku

pomorskim i zachodniopomorskim, a najmniejszą w województwach: małopolskim, mazowieckim i świętokrzyskim.

Najmniejsze z analizowanych gospodarstw liczyło 2,15 największe 319,4 ha. W przedziale 5 – 30 ha znalazło się 70% gospodarstw. Największe gospodarstwa o powierzchni powyżej 30 ha posiadały ponad 59% gruntów. W porównaniu do średniej krajowej zwraca uwagę fakt, że nie było w analizowanej grupie bardzo małych i małych gospodarstw, natomiast przeważały gospodarstwa o powierzchni powyżej 10 ha. Świadczyć to może o tym, że gospodarstwa takie bardziej widzą potrzebę produkcji metodami ekologicznymi i wiążą z tym swój rozwój i przyszłość w działaniach w takim właśnie kierunku. Stosunkowo niewielki był udział gruntów dzierżawionych średnio 9% (2,4 ha).

3. Główne działalności w gospodarstwie

Blisko połowę uzyskanych przychodów uzyskano z produkcji roślinnej (46%), z produkcji zwierzęcej 38%, a pozarolnicze źródła uzyskiwania przychodów stanowiły około 16%.

Rolnicy wskazali następujące dodatkowe źródła przychodów spoza rolnictwa:

- w 13 przypadkach pracę etatową,
- w 8 przypadkach własną firmę bądź usługi,
- w 13 przypadkach agroturystykę,
- w 3 przypadkach uznali za istotne źródło dochody z rent i emerytur.

3.1. Produkcja roślinna

Głównym źródłem przychodów w produkcji roślinnej była produkcja ogrodnicza. Stanowiła ona 57% przychodów z produkcji roślinnej (około 25% całości przychodów dla wszystkich gospodarstw). W porównaniu z poprzednimi latami odsetek przychodów z produkcji roślinnej spada – w 2005 roku stanowił 69%, w 2006 roku 60%. Bardzo istotny jest wysoki udział produkcji owoców. Pozostała produkcja roślinna (strączkowe, oleiste, siano, pastewne) przyniosła 25% przychodu.

Warzywnictwo

W 31 spośród 117 gospodarstw wykazano przychody z warzywnictwa. W diecie wzięciu z nich deklaruowano przychód powyżej 66% (gospodarstwa specjalistyczne). W porównaniu do lat ubiegłych widoczna jest tendencja do specjalizacji – w 2005 roku jako specjalistyczne można było określić trzy gospodarstwa, w 2006 – sześć.

W dwunastu gospodarstwach przychody z warzywnictwa przekroczyły 33% - gospodarstwa dwukierunkowe.

Produkcja owoców

Spośród 34 gospodarstw deklarujących przychody z produkcji owoców, 13 osiągało ponad 66% przychodu z tej produkcji, a w 6 osiągnięty przychód sta-

nowił ponad 1/3 wszystkich przychodów. Świadczy to o dużej specjalizacji produkcji.

Produkcja roślinna polowa

Za specjalizujące się w polowej produkcji roślinnej można uznać 8 na 36 gospodarstw, które deklarowały przychody z tej działalności, zaś 9 należało do gospodarstw dwukierunkowych. Wielkość przychodów uzyskiwanych z polowej produkcji roślinnej była silnie zróżnicowana. W porównaniu z ubiegłymi latami odnotowano 20% spadek przychodów w tej grupie.

3.2. Produkcja zwierzęca

Spośród gospodarstw posiadających produkcję zwierzęcą największe przychody deklarowano z produkcji mleka (43%) i żywca wołowego (15% - zarówno w specjalistycznych gospodarstwach produkujących żywiec wołowy, jak i gospodarstwach mleczarskich sprzedających cielęta i młode bydło opasowe). Deklarowane przychody z produkcji zwierzęcej są niemal identyczne jak w latach ubiegłych.

Produkcja mleka

Spośród 35 gospodarstw deklaruujących produkcję mleka jako kierunek działalności 16 specjalizowało się w tej produkcji, a 9 należało do gospodarstw dwukierunkowych.

Produkcja żywca wołowego

Sprzedaż żywca wołowego i cieląt została zadeklarowana w 25 gospodarstwach. Spośród nich tylko 2 można było uznać za specjalistyczne, a 5 za dwukierunkowe.

Produkcja trzody chlewnej

Przychody z produkcji trzody deklarowało 19 gospodarstw. Spośród nich 2 specjalizowały się w trzodzie chlewnej, a 3 z nich należały do dwukierunkowych.

Pozostała produkcja zwierzęca

W tej kategorii dominowały województwa podkarpackie i świętokrzyskie, obydwa specjalistyczne gospodarstwa ulokowane były w woj. podkarpackim.

3.3 Poziom specjalizacji analizowanych gospodarstw.

Najwięcej gospodarstw deklarowało przychody z produkcji warzyw i różnej produkcji roślinnej. Najwyższy poziom specjalizacji gospodarstw zanotowano w produkcji owoców (miękkich i pozostałych).

Według deklaracji kierujących gospodarstwami 40% z nich uzyskiwało co najmniej 2/3 przychodów z jednej działalności. Najczęściej występujące kierunki specjalizacji gospodarstw to: sadowniczy, mleczarski i owczarski.

Jako dodatkowe źródło ankietowani wymieniali produkcję cieląt i bydła mięsnego, trzody i różną produkcję roślinną.

3.4. Nawożenie organiczne

Kluczowym zagadnieniem w produkcji ekologicznej jest racjonalny płodozmian i nawożenie organiczne (oborniki i komposty).

Średnie nawożenie w roku 2007 było najwyższe z analizowanych lat – 11,9 t/ha; w 2006 wyniosło 6,3 t/ha i było niższe niż w 2005 roku (7,4 t/ha). Najwyżej są nawożone warzywa i uprawy sadownicze.

3.5. Problemy do rozwiązania zgłaszane przez rolników

„Zeszyt” zawierał informacje, na podstawie których rolnicy mieli określić problemy technologiczne z jakimi najczęściej się borykają i w jakich działaniach produkcji roślinnej. Uzyskano 209 odpowiedzi:

Tabela 2

Problemy w produkcji roślinnej zgłaszane przez rolników w 2007 roku

	Uprawy Zgłaszane problemy	Chwasty ogółem	Choroby		Szkodniki		Odmiany i mat. siewny	Nawożenie	Stosunki wodne	Grzyzie, zwierzyna łowna, ptaki	Razem uprawa
			ogółem	w tym	ogółem	w tym					
				zaraza ziemn.		stonka					
1.	Zboża	54	3		1		7				65
2.	Ziemniaki i in.	8	9	6	28	24	3			2	50
3.	Warzywa	14	4		15		2				35
4.	Sadownicze	8	9		13		1	1	1		33
5.	TUZ	2					3	1	3		9
6.	Inne problemy								1	2	3
	Suma	86	25	6	57	24	16	2	5	4	195

Na podstawie 116 ankiet 2007 rok

Podobnie jak w ubiegłych latach najwięcej problemów dotyczyło zwalczania chwastów – głównie w zbożach i roślinach rolniczych (tabela 2). Drugą grupą problemów była kontrola szkodników, z czego blisko połowa odpowiedzi dotyczyła stonki ziemniaczanej. Szkodniki i chwasty były też najpoważniejszymi problemami w uprawie warzyw. Na trwałych użytkach zielonych głównymi problemami była odporność na zmienne stosunki wodne. Stosunkowo dużym problemem był dobór odmian i ekologiczny materiał siewny.

4. Produkcja ogrodnicza

4.1. Rośliny sadownicze

W uprawie roślin sadowniczych odnotowano nowe gatunki – po raz pierwszy plantacje jeżyn (ok. 0,3 ha), agrestu i pigwowca japońskiego (1,7 ha).

4.1.1. Jabłonie

Sady jabłoniowe występują w 29 gospodarstwach, co stanowi ok. 25% analizowanych gospodarstw. Średni wiek drzew wynosi blisko 17 lat, jest też sad ponad

50 letni, jak i kilka jednorocznych nasadzeń. W analizowanych gospodarstwach większość, bo ponad 80% sadów, ma niewielką powierzchnię i niskie plony. Dominują tam odmiany dawne, niekiedy bardzo wrażliwe na choroby jak McIntosh. Produkcja ich w znacznej części przeznaczona jest na samozaopatrzenie, w części na sprzedaż bezpośrednią, reszta trafia do przemysłu w części razem z owocami konwencjonalnymi. Kilkanaście procent analizowanych sadów jest większych, obejmują powierzchnie powyżej 1 ha. Sady te od nasadzeń pomyślane były jako przeznaczone do ekologicznego sposobu produkcji, ich średni plon to ok. 30 t/ha, a więc nie ustępuje sadom konwencjonalnym. W nasadzeniach są tam na ogół odmiany odporne na choroby jak Topaz, Goldstar i inne. Gospodarstwa te zbywają swoje produkty jako ekologiczne w sporej części dla przemysłu, a w pozostałej części w sprzedaży bezpośredniej.

4.1.2. Porzeczki

Porzeczki **czarne** uprawia 21 gospodarstw, a więc ta sama ilość co w poprzednim roku. Wzrosła natomiast ilość plantacji porzeczek czerwonych z 1 do 3. 30% z nich to plantacje większe, powyżej 1 ha. W 19% (4) plantacji są nowe nasadzenia. W blisko połowie plantacji uprawiana była Titania.

Część rolników sygnalizowała brak plonów z powodu uszkodzeń przymrozkowych. Podobnie jak w przypadku truskawek 14% gospodarstw deklarowało po raz pierwszy przerób owoców we własnym gospodarstwie, były to plantacje nieduże ok. 5-cio arowe.

4.1.3. Maliny

Ilość plantacji od roku poprzedniego się nie zmieniła (21) natomiast poprawił się stan nasadzeń, więcej jest w uprawie bardziej przydatnych do systemu ekologicznego odmian jesiennych (Polana, Polka). Ich ilość wzrosła z 86% do 95% nasadzeń (20).

Średnia powierzchnia uprawy 0,7 ha jest zbliżona do powierzchni z 2005 r. Tylko na 2 plantacjach część stanowią nowe nasadzenia, resztę stanowią plantacje owocujące w średnim wieku ponad 3 lata.

4.1.4. Truskawki

Plantacje truskawek odnotowano w 30 gospodarstwach. W ostatnich 3 latach nie zauważono większych wahań w liczbie gospodarstw uprawiających truskawki (różnice poniżej 10%). Średni areal plantacji towarowych w ostatnich latach zmienił się nieznacznie.

W analizowanych gospodarstwach obserwujemy stopniowe odchodzenie od odmiany Senga Sengana, która jest podstawową odmianą uprawianą dla przemysłu przetwórczego na rzecz odmian deserowych jak Elkat, Dukat, Honeoye. O ile w poprzednich latach Senga stanowiła ok. 60% plantacji, to w roku ubiegłym już tylko ok. 46%. Świadczy to o stopniowej reorientacji produkcji w kierunku

bardziej opłacalnej produkcji truskawki deserowej. Większość nowych nasadzeń to odmiany polecane do produkcji ekologicznej. Choć zdarzały się jeszcze sporadycznie (3 gospodarstwa) przypadki, że na niektórych plantacjach była część roślin 5-letnich to większość stanowiły nasadzenia 1-3 lata. Tak dobre wyniki gospodarstw ekologicznych wynikają w pewnym stopniu z różnic w sposobie liczenia średnich. Dane krajowe dotyczą wszystkich plantacji, natomiast średnia z gospodarstw ekologicznych liczona jest z plantacji owocujących, a więc odjęte są plantacje nowo założone, czy bardzo stare i już praktycznie nie zbierane. W ten sposób średni plon z gospodarstw ekologicznych jest wyższy niż krajowy w/g GUS. Jednak sposób liczenia zastosowany w przypadku gospodarstw ekologicznych w zestawieniu z plonem wg normatywów pokazuje jak wiele jest jeszcze do zrobienia z poprawą wydajności. Gospodarstwa ekologiczne mają większą szansę korzystania z doradztwa niż przeciętne. Przykładem jest sprawa sadzonek. Jedynie 12% (4 gospodarstwa) wskazały pochodzenie sadzonek ze szkółek kwalifikowanych.

Jeżeli chodzi o kierunki zbytu produkcji to nadal dominuje sprzedaż bezpośrednia, są gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji dla przemysłu, pojawia się też przerób we własnym gospodarstwie.

Inne uprawy sadownicze

W analizowanym roku nie odnotowano plantacji róży, natomiast pojawiła się uprawa pigwowca 0,26 ha. Pozostała tylko jedna niewielka plantacja poziomek. Borówki, czereśnie są bez zmian.

4.2. Rośliny warzywnicze

Warzywa należą do trudnych gatunków w uprawie ekologicznej. Znacznie wyższa jest ich pracochłonność, poważny problem stanowi ochrona przed chorobami i szkodnikami. Zazwyczaj wyższe ceny nie rekompensują znacznie wyższych nakładów. Dlatego ważne i wymagające popularyzacji są przykłady gospodarstw, które zachowując system produkcji ekologicznej, osiągają plony na poziomie bardzo dobrych gospodarstw konwencjonalnych. Co też istotne gospodarstwa te łatwiej znajdują opłacalny zbyt na produkt ekologiczny.

Poszczególne uprawy warzywnicze w analizowanych gospodarstwach można scharakteryzować w sposób następujący:

Marchew

Uprawiana była w 2007 r. w 24 gospodarstwach, a więc niewielkie były zmiany w stosunku do roku 2006 r. Nadal najczęściej uprawiana odmianą jest Perfekcja. W stosunku do 2006 roku zmniejszył się średni obszar plantacji z 0,32 do 0,25 ha. Nadal występowały stosunkowo większe plantacje, gdzie plony oceniano na 40 a nawet 70 t/ha (40 t/ha to dobry plon konwencjonalny, natomiast 60 t/ha to bardzo dobry wg Normatywów RCDRRiOW).

Pietruszka

Podobnie jak w poprzednim roku uprawiana w 16 gospodarstwach, plantacje niewielkie, średnio 0,13 ha. Jedno z gospodarstw, tak jak w roku ubiegłym, wykazało plon 40 t/ha tj. na poziomie bardzo dobrego plonu konwencjonalnego. Większość produkcji sprzedawano w sprzedaży bezpośredniej.

Burak ćwikłowy

Uprawiano go w 25 gospodarstwach, bez zmian w stosunku do roku poprzedniego. Nieznacznie zmniejszyła się średnia powierzchnia uprawy z 0,22 do 0,18 ha. Większość rolników (60%) uprawiała Czerwoną Kulę.

Dwa gospodarstwa wykazały wysoki plon 60 t/ha, (plon bardzo dobry według Normatywów to 50 t/ha), przy czym jedno miało ponad przeciętną powierzchnię uprawy ok. 0,4 ha. Większość produkcji sprzedawano w sprzedaży bezpośredniej.

Kapusta

W 2007 roku uprawiano ją w 13 gospodarstwach (2006 - 17 gospodarstw; 2005 - 13). Średnia powierzchnia uprawy po wzroście w 2006 r. zmniejszyła się zbliżając się do poziomu z 2005 r. (0,19 ha).

Okolo 70% plantacji stanowiła Kamienna Głowa, podobnie jak w latach poprzednich. Symptodem stabilizacji produkcji były straty w plonach, z reguły poniżej 5,1%. Tylko w jednym przypadku wyniosły 20%. W poprzednich latach straty te były istotnie większe.

Podobnie jak w roku poprzednim 7 gospodarstw deklarowało przerób kapusty we własnym zakresie, przy czym w przypadku 3 gospodarstw stanowiło to ponad 30% produkcji. Jedno z gospodarstw sprzedawało swoją produkcję dla przemysłu, w pozostałych dominowała natomiast sprzedaż bezpośrednia.

Cebula

Uprawiano ją w 16 gospodarstwach. (2005 - 14; 2006 - 13). Średnia powierzchnia uprawy 0,47 ha była najniższa z 3 lat (odpowiednio 2005 - 0,5 ha, 2006 - 0,66 ha). Nadal dominowała metoda uprawy z siewu wprost do gruntu.

Jeżeli chodzi o kierunki zbytu to nie uległy one większym zmianom, jedno gospodarstwo uprawiające cebulę na większym areale (1,5 ha) produkowało dla przemysłu, pozostałe prowadziły sprzedaż bezpośrednią

Ogórki

Uprawiało je 18 gospodarstw (wobec 14 w roku poprzednim). Systematycznie wzrasta średni areal plantacji. W 2007 wyniósł 0,52 ha, w poprzednich latach odpowiednio 2005 - 0,26 ha; 2007 - 0,38 ha.

Pozostałe

Z innych warzyw warto wspomnieć o dyni uprawianej w 13 gospodarstwach, w pewnym stopniu produkcję tego gatunku stymuluje zainteresowanie przemysłu produktem ekologicznym. Niektóre gospodarstwa przerabiają dynię we własnym zakresie, większość sprzedaje ją bezpośrednio. Pomidory uprawiało 8 gospodarstw,

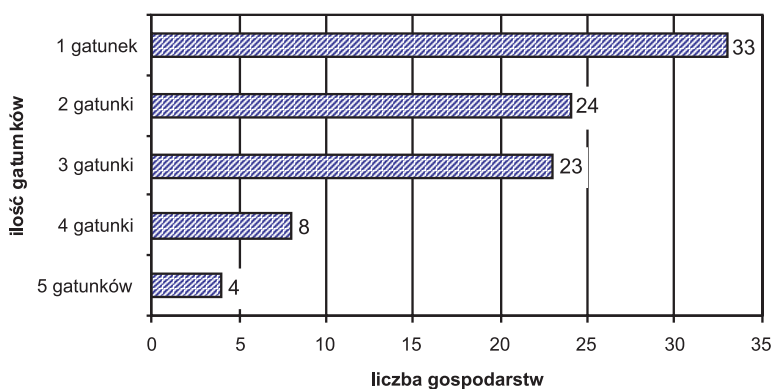
z czego jedno dla przemysłu. Prowadzona była produkcja zarówno polowa jak i pod osłonami, głównie na sprzedaż bezpośrednią. Dziesięć gospodarstw uprawiało selery, także jedno z nich dla przemysłu, cztery cukinię. Ponadto w uprawie występowała sałata, szczypiorek, koper, czosnek, szparagi, kalafiory, pory i wiele innych. Stopniowo zwiększa się ilość gospodarstw uprawiających zioła.

5. Produkcja zwierzęca

Analiza w 2007 roku przeprowadzona została w oparciu o dane zebrane w 92 gospodarstwach. Produkcję zwierzęcą nadal charakteryzuje duże rozdrobienie, gospodarstwa zachowują wielogatunkowy charakter, co z organizacyjnego oraz ekonomicznego punktu widzenia budzi wiele zastrzeżeń.

Rysunek 2

Struktura produkcji zwierzęcej w gospodarstwach ekologicznych wg liczby utrzymywanych gatunków zwierząt w 2007 roku

Źródło: Obliczenia własne.

5.1. Bydło

Chów bydła w analizowanych gospodarstwach skoncentrowany był na produkcji mleka. Rozważając skalę produkcji należy zauważyć, że średnio stado krów mlecznych liczyło około 10 szt. ze znacznymi wahaniami od 1 sztuki do nawet 180 sztuk. Bydło mleczne było głównie rasy czarno białej ze znaczącym dolewem HF, odnotowano także kilka stad z rasą Polską Czerwoną oraz Jersey. Średnia wydajność mleczna (3 934 l) nie odbiegała w znaczący sposób od analogicznych okresów w 2005 r. (4 000 l) i 2006 r. (3 878 l). W bieżącym roku przeanalizowano również % wycieleń (93,7%) i długość okresu międzywycieleniowego (345 dni), Wskaźniki te świadczą o poprawności zarządzania stadem, a szczególnie procesem rozrodu i są na doskonałym poziomie.

5.2. Trzoda chlewna

Chów trzody chlewnej w analizowanych gospodarstwach ekologicznych nie cieszy się dużym zainteresowaniem. Rolnicy utrzymują ten gatunek bardziej na potrzeby własne niż dla poprawienia wyników ekonomicznych gospodarstwa. Nieliczne gospodarstwa utrzymują powyżej pięciu macior a średnia stada to 2,7 sztuki macior. Rasy świń, które najczęściej występują w gospodarstwach to Wielka Biała Polska, Polska Biała Zwisloucha oraz pojedyncze sztuki z ras objętych programem „Ochrona zasobów genetycznych” jak chociażby Złotnicka Biała i Złotnicka Pstra. Parametry produkcyjne jakie udało się przeanalizować w kolejnych trzech latach nie uległy istotnym zmianom.

5.3. Drób

Drobiarstwo w analizowanych gospodarstwach ekologicznych należy określić jako przydomowy chów i to głównie kur niosek. Średnia wielkość stada niosek to niespełna 80 szt. kur, przy czym największe stado miało 900 sztuk. Rolnicy dostrzegają walory zielononóżki kuropatwianej i właśnie kur tej rasy utrzymują najwięcej, pozostałe kury to typ ogólnoużytkowy. Pozostały drób to kaczki, indyki i gęsi, ale poza dwoma dużymi stadami gęsi 1600 i 3000 szt. gatunki te nie mają większego znaczenia w ekologicznych gospodarstwach. Pomimo małej skali produkcji nieśność kur kształtowała się na dość dobrym poziomie i jest to wskaźnik praktycznie niezmienny od dwóch lat.

5.4. Kozy i Owce

Znaczenie chowu kóz i owiec w analizowanych gospodarstwach zachowało tę samą pozycję, co w latach 2005 i 2006.

Kozy

Przeważająca część rolników utrzymuje kozy głównie przeznaczając mleko na zaopatrzenie własnej rodziny. Analizując dane zawarte w tabeli 6 można wnioskować, że tylko trzy gospodarstwa czerpią dochody sprzedając mleko bądź sery pozyskane w wyniku tej produkcji.

Owce

Chów owiec to po pierwsze produkcja jagniąt z przeznaczeniem na rzeź i ten kierunek realizuje większość gospodarstw. Drugi aspekt tej produkcji to utrzymywanie stada ras objętych programem rolnośrodowiskowym, dzięki czemu możliwe jest znaczące dofinansowanie gospodarstwa. Dwa podstawowe parametry świadczące o efektywności produkcji, a więc plenność maciorek i przyrosty wagowe jagniąt osiągają wysokie wartości co utwierdza w przekonaniu, że produkcja prowadzona jest na wysokim poziomie i stanowi poważne źródło dochodów gospodarstwa.

Podsumowanie

Przedstawiona analiza, ma coraz większą wartość poznawczą i informacyjną o charakterze porównawczym zarówno pomiędzy tymi samymi gospodarstwami ekologicznymi jak i w porównaniu do gospodarstw w kraju ogółem na przestrzeni analizowanego okresu tj. trzech lat (2005-2007).

W części pierwszej artykułu skupiliśmy się na przedstawieniu ogólnych informacji oraz uwarunkowań technologicznych istniejących w analizowanych gospodarstwach ekologicznych. Jedną z istotniejszych informacji jest ta, iż 76% kierowników prowadzących badane gospodarstwa posiada wykształcenie kierunkowe rolnicze. Zwraca też uwagę fakt, że gospodarują oni prawie wyłącznie na gruntach własnych (dzierżawa tylko ok. 9%) i posiadają gospodarstwa stosunkowo duże, znacznie przewyższające średnie krajową i średnie wojewódzkie. Poziom zatrudnienia na 100 ha UR, choć jest wysoki to jednak szybko maleje (z poziomu 8,4 do 7,11). W produkcji roślinnej i zwierzęcej nie zanotowano większych zmian pomiędzy analizowanymi okresami a stosowane technologie i osiągnane wyniki produkcyjne są na dobrym poziomie.

W następnym numerze kwartalnika będziemy kontynuować przeprowadzoną analizę w części ekonomicznej.

LITERATURA

1. Praca zbiorowa pod kierunkiem: dr inż. Henryka Skórnickiego, opracowali: Gradka I., Lesisz J., Litwinow A., Krysztoforski M., Pomykała D., Schönthaler J. (2006): *Technologiczno-ekonomiczne aspekty produkcji ekologicznej w wybranych gospodarstwach rolnych. Raport za rok 2005*. CDR O/Radom, Radom 2006.
2. Praca zbiorowa pod kierunkiem: dr inż. Henryka Skórnickiego, opracowali: Gradka I., Lesisz J., Litwinow A., Krysztoforski M., Pomykała D., Schönthaler JJ. (2007): *Technologiczno-ekonomiczne aspekty produkcji ekologicznej w wybranych gospodarstwach rolnych. Raport za rok 2006*. CDR O/Radom, Radom 2007.
3. Praca zbiorowa. RCDRRiOW w Radomiu „*Skrócone normatywy produkcji rolnej*” Radom 2002.
4. Główny Urząd Statystyczny - www.stat.gov.pl.

HENRYK SKÓRNICKI, IRENEUSZ GRADKA

TECHNOLOGICZNO-EKONOMICZNE ASPEKTY WDRAŻANIA PRODUKCJI EKOLOGICZNEJ W WYBRANYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH CZ. I

Słowa kluczowe: *zeszyty ekologiczne, produkcja ekologiczna*

STRESZCZENIE

Celem tego opracowania jest przedstawienie wybranych aspektów produkcji ekologicznej w kraju w latach 2005 - 2007. Analizę przeprowadzono w 117 gospodarstwach ekologicznych w 14 województwach. Osiągnięte rezultaty analizy przedstawione w artykule charakteryzują stan tych gospodarstw m.in.: ich specyfikę, zasoby majątkowe, charakterystykę głównych działalności w gospodarstwie, stosowane technologie, osiągnięte wyniki produkcyjne i ekonomiczne, marketing produktów ekologicznych. Analiza w rozszerzonym zakresie ekonomicznym kontynuowana jest w 2009 roku, co pozwoli na wypracowanie jeszcze bardziej szczegółowych wniosków.

HENRYK SKÓRNICKI, IRENEUSZ GRADKA

TECHNOLOGICAL AND ECONOMICAL ASPECTS OF THE IMPLEMENTATION OF ECOLOGICAL PRODUCTION IN SELECTED AGRICULTURAL FARMS - PART I

Key words: *books of the organic farming, organic production*

SUMMARY

In this paper on the main aim was to show selected aspects of farm organic production in 2005- 2007. Analysis covers 117 organic farms in 14 voievodships.

Analysis, presented in the paper, shows the characteristic conditions of these farms inter alia: specificity, property, farm's main activities and technical description, production and economic results, marketing of organic products.

Analysis has been continued for 2009 year, that would allow to elaborate more detailed conclusions.